

D • N

10/10 1953

Högsta domstolen och knivfällan

Högsta domstolen har friat stadsfiskal Otto Meijer i den rättegång som på justitieombudsmannens uppdrag anhängiggjorts i affären om den s. k. knivfällan. Inom högsta domstolen har emellertid dess bättre en starkare reaktion mot Meijers förfarande framträtt än inom Svea hovrätt, som för ett år sedan avkunnade sin dom i målet. Högsta domstolens majoritet slår fast att förfarandet "överskridit gränsen för det tillåtliga", men anser likväl inte att Meijer kan ådömas ansvar. Tre av de sju deltagande justitieråden har gått längre och ansett att Meijer "gjort sig skyldig till sådant oförstånd i sin tjänst att han inte kan undgå ansvar"; enligt deras mening borde Meijer ha dömts till böter.

Synpunkter av den oroande karaktär som framfördes i hovrättens utslag möter inte i högsta domstolens motivering för frikännandet. Själva frikännandet och vissa av de uttalanden som i samband härmed görs är emellertid ägnade att förstärka intrycket av att gällande bestämmelser såsom de här tolkas inte erbjuder tillräckliga garantier för den enskildes rättssäkerhet. Det är nödvändigt att på några punkter rekapitulera vad som skett för att ge en bakgrund åt detta påstående.

Sedan pastor Kejne påkallat undersökning huruvida predikanten Gösta Malmberg gjort sig skyldig till brott — Malmberg har som bekant senare blivit dömd för brottslig homosexualitet — anmälde Malmberg i september 1950 till kriminalpolisen att en nittonårig yngling H. sagt sig ha blivit utsatt för homosexuell förgripelse av Kejne. Detta hade skett i Kejnes bostad, och H. hade i bostaden kvarlämnat en fällkniv av visst utseende. Med anledning härav anbefalldes stadsfiskal Meijer vissa spaningsåtgärder gentemot Kejne. Ehuru därvid ingenting framkommit som tydde på att Kejne var skyldig, ordnade Meijer den aktion som senare fått beteckningen knivfällan. I närvaro av några po-

lismän, som fick tillfälle att avlyssna samtalet, ringde H. till Kejne, uppgav sitt namn och förklarade sig vilja hämta den kniv han kvarlämnat hos Kejne. Kejne förklarade att det måste vara fråga om ett missstag och tillsade H. att komma till sin bostad; Kejne hade vid tillfället besök av en tidningsman. Därefter begav sig polis-männen och H. i bil till Kejnes bostad; det bör noteras att H. först under bilresan visiterades "till kontroll av att han ej innehade någon kniv"; rimligen kan en sådan visitering inte ha varit effektiv, ett förhållande som i detta fall blev utan betydelse. Sedan H. ensam kommit upp till Kejne och av honom samt den närvarande tidningsmannen utfrågats kom på Kejnes begäran två polismän till Kejnes bostad och deltog i utfrågningen av H. Polisens uppträdande i saken har efter framställning av Kejne lett till den nu inför högsta domstolen avslutade rättegången.

Först och främst har under debatten kring denna affär påpekats att polisen på utomordentligt svaga grunder — påståenden av en person vars pålitlighet måste te sig minst sagt tvivelaktig — företagit åtgärder gentemot Kejne som inte utan fog kunnat betecknas som ett slags provokation. H. har i polisens närvaro och på dess order ringt till Kejne i avsikt att sedermera besöka honom; polisen har avlyssnat samtalet, tydligen i tanke att Kejne möjligen skulle fälla uttalanden som kunde användas mot honom; vid tillfället i fråga antydde inte på något sätt till Kejne att polisen hade med saken att göra.

Det bör framhållas — ehuru detta inte är huvudsaken — att detta förfarande, som i det allmänna rättsmedvetandet ter sig som en kränkning av den enskildes rätt, också framstår såsom föga ändamålsenligt i bevisningshänseende. Detta blir ingående klart i den av minoriteten inom högsta domstolen förebragta motiveringen. Även om besöket skulle ha utfallit så att H. vid återkomsten hade en kniv med sig, hade därigenom icke blivit styrkt att hans påstående om otukt var riktigt. Ifall Kejne därefter

förnekat att kniven funnits i hans bostad, eller han icke kunnat nöjaktigt förklara hur kniven kommit dit, hade endast ett svagt indicium erhållits för att H:s berättelse i huvudsaken var sann. Och om H. återkommit utan kniv, hade därav icke kunnat dragas någon slutsats i bevisningsavseende." A andra sidan kunde det tilltänkta besöket, såsom minoriteten understriker, medföra allvarliga skadeverkningar. "För varje person i Kejnes ställning måste det framstå som en allvarlig kränkning att polisen i hemlighet anordnar besök i hans hem av en man av H:s karaktär och föregående."

De skäl som högsta domstolen framlägger för sitt frikännande och som alltså avser att ursäktas Meijers i och för sig otillåtliga förfarande är anmärkningsvärda. Domstolen framhåller "att Meijer icke genom förfarandet överträtt någon uttrycklig bestämmelse eller klar praxis". En handling som domstolsmajoriteten förklarar överstiga "gränsen för det tillåtliga" och som minoriteten betecknar såsom "stötande från allmän medborgerlig synpunkt" anses alltså icke klart förbjuden genom lag eller praxis; om detta konstaterande är hållbart, borde självfallet bestämmelser ges som verkligen skapar klarhet; för de flesta torde det emellertid vara svårt att förstå att så uppenbara kränkningar som den nu föreliggande skulle kunna ifrågasättas vara försvarliga därför att det är polisen som handlat och ingen förbudsregel är fixerad. Vidare hävdar domstolsmajoriteten att Meijer i viss mån kan ursäktas därför att kort förut i en offentlig utredning uttalats en förväntan att polisen med större energi skulle söka klarhet i ärenden av denna art. Det är svårt att förstå att en allmän uppmaning i en utredning skall innebära något försvar för otillåtliga och rättskränkande åtgärder. Det anföres slutligen också att frågan om åtgärdens lämplighet underställts vissa högre polistjänstemän utan att dessa gjort någon erinran. Såsom minoriteten fastslår, är det dock Meijer som haft ansvaret för åtgärden i fråga, och att han rådfrågat överordnade kan icke frita honom från detta ansvar. Behovet av en bestämd reaktion blir så mycket större om Meijer haft polisedningen bakom sig.

Även efter högsta domstolens utslag finns det därför anledning att kräva en lagstiftning eller en förhållningsregel som ger starkare garantier för de enskildas rättssäkerhet och stävjar maktmissbruk från myndigheternas sida.